

Deelname aan cursussen voor het werk hangt vooral samen met opleidingsniveau

Astrid Pleijers en Jeroen Nieuweboer

Ruim een derde van de werkenden van 25 tot 65 jaar had in februari-maart 2008 in de voorafgaande twaalf maanden minimaal één werkgerelateerde cursus gevolgd. De meesten deden dat om hun werk beter te kunnen doen of de carrièrekansen te verbeteren. Een op de zes volgde een cursus op het gebied van algemene persoonlijke vaardigheden, zoals tijdmanagement of persoonlijke effectiviteit. Hoger opgeleiden volgden vaker een cursus dan lager opgeleiden. Ook gaven hoogopgeleiden vaker aan dat zij aan een cursus deelnamen om zich professioneel te ontwikkelen, terwijl laagopgeleiden vaker zeiden een cursus te doen omdat dat van hun werkgever moest.

1. Inleiding

Tijdens de Top in Lissabon in maart 2000 heeft de Europese Unie zich tot doel gesteld om in 2010 de meest competitieve en dynamische kenniseconomie van de wereld te zijn. Een leven lang leren vormt daarbij een belangrijk instrument (Europese Commissie, 2000). Door de voortschrijdende globalisering is er sprake van steeds meer concurrentie. Tegelijk volgen de technologische ontwikkelingen elkaar steeds sneller op, waardoor opgedane kennis steeds korter bruikbaar is. Daarnaast heeft Europa ook te maken met een vergrijzende (beroeps)bevolking. Om concurrerend te zijn, is het daarom niet alleen noodzakelijk dat mensen adequaat zijn opgeleid als ze de arbeidsmarkt betreden, maar ook dat ze hun kennis en vaardigheden voortdurend blijven ontwikkelen. Een leven lang leren dient echter niet alleen economische doelen, maar ook de culturele vooruitgang en de persoonlijke ontwikkeling van de burgers. Het is voor iedereen van belang.

Er is in Nederland nog weinig bekend over leeractiviteiten van volwassenen, vooral als het gaat om activiteiten die buiten het reguliere onderwijs vallen. Wel worden er jaarlijks gegevens verzameld over postinitieel onderwijs en niet-bekostigd onderwijs om de onderwijsdeelname van de Nederlandse bevolking te monitoren (bijvoorbeeld Van Herpen, 2006; Hartgers, 2008). Gezien het belang dat aan leven lang leren wordt gehecht, is er vanuit de Europese Unie echter vraag naar meer gedetailleerde, internationaal vergelijkbare informatie over de leeractiviteiten van volwassenen. Om aan die vraag te voldoen, heeft het CBS in februari-maart 2008 hierover voor het eerst informatie verzameld in de Adult Education Survey. In dit artikel wordt een aantal resultaten van dit *pilot*onderzoek gepresenteerd. Daarbij ligt de focus op mensen in de werkzame beroepsbevolking die in de voorgaande twaalf maanden ten minste een korte werkgerelateerde cursus gevolgd hebben.

Van degenen die in deze periode deelnamen aan meer dan één werkgerelateerde cursus is alleen de belangrijkste

cursus geselecteerd, dit is de cursus waaraan de meeste uren zijn besteed. De verdeling naar de beschreven kenmerken kan dus enigszins verschillen van de verdeling die ontstaat wanneer alle gevolgde werkgerelateerde cursussen meegenomen zouden worden. In aansluiting op de Europese definitie zijn alleen de gegevens van de 25 tot 65-jarigen geanalyseerd.

2. Deelname aan werkgerelateerde cursussen

2.1 Deelname aan cursussen

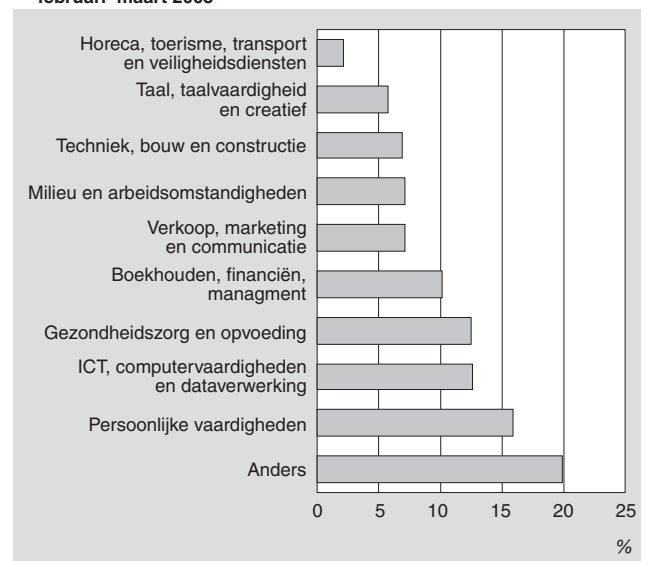
In de februari-maart 2008 bestond de werkzame beroepsbevolking in de leeftijd van 25 tot 65 jaar uit ruim 6,5 miljoen mensen. Van hen heeft 36 procent in de voorgaande twaalf maanden minimaal een werkgerelateerde cursus van ten hoogste een half jaar gevolgd. Dit komt neer op bijna 2,4 miljoen mensen.

Daarnaast heeft 15 procent van de werkzame beroepsbevolking ten minste een niet-werkgerelateerde korte cursus gevolgd. Deze groep wordt hier verder buiten beschouwing gelaten. Wanneer in het vervolg van het artikel over cursussen gesproken wordt, gaat het dus steeds over werkgerelateerde cursussen.

2.2 Onderwerpen cursussen

Ruim een op de zes cursusdeelnemers volgt cursussen op het gebied van algemene persoonlijke vaardigheden, zoals tijdmanagement of persoonlijke effectiviteit. Ook participeert een relatief groot aandeel deelnemers in cursussen

1. Deelname aan arbeidsgerelateerde korte cursussen naar onderwerp, februari-maart 2008

op het gebied van gezondheidszorg en opvoeding en ICT. De relatief hoge deelname aan cursussen persoonlijke vaardigheden en ICT is logisch, omdat deze cursussen vaak een algemeen karakter hebben, waardoor ze voor nagenoeg alle bedrijfstakken relevant zijn. Een verklaring voor de grote deelname aan cursussen op het gebied van gezondheid en opvoeding is dat de gezondheids- en welzijnszorg de grootste bedrijfsklasse is. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat juist in deze branche veel vaardigheden getraind en bijgehouden moeten worden vanwege de snelle ontwikkelingen in dit vakgebied. Dit is niet verder onderzocht.

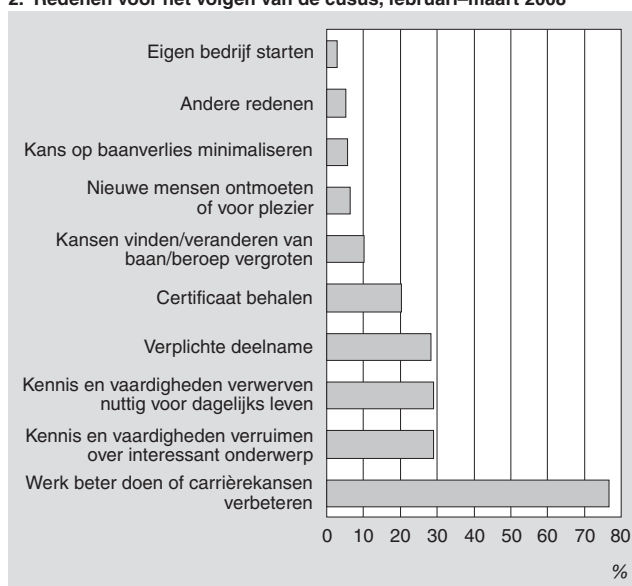
Een groot aandeel cursisten geeft aan een cursus met een niet nader gespecificeerd onderwerp te hebben gevolgd.¹⁾ Cursussen op het gebied van horeca, toerisme, transport en veiligheidsdiensten zijn het minst populair.

2.3 Redenen om aan een cursus deel te nemen

Deelnemers noemen diverse redenen voor het volgen van een cursus. Ruim driekwart geeft als reden dat zij het werk beter willen kunnen doen of hun carrièrekansen willen verbeteren. Een derde van de cursisten noemt het vergroten van kennis en vaardigheden over een boeiend onderwerp of het verwerven van nuttige kennis en vaardigheden voor het dagelijkse leven als motief voor het deelnemen aan een werkgerelateerde cursus. Blijkbaar volgen mensen zo'n cursus dus niet altijd alleen omdat die relevant is voor het werk, maar speelt ook persoonlijke interesse een rol. Eén op de tien cursisten ziet het volgen van een cursus als een mogelijkheid om de kans op een andere baan of beroep te vergroten. Anderen proberen door het volgen van een cursus baanverlies te voorkomen.

Sommige cursisten zijn minder positief over cursusdeelname. Zij volgen de cursus alleen, omdat de werkgever hen dat opdraagt of om een certificaat te behalen. Een eigen bedrijf starten is maar heel af en toe een reden.

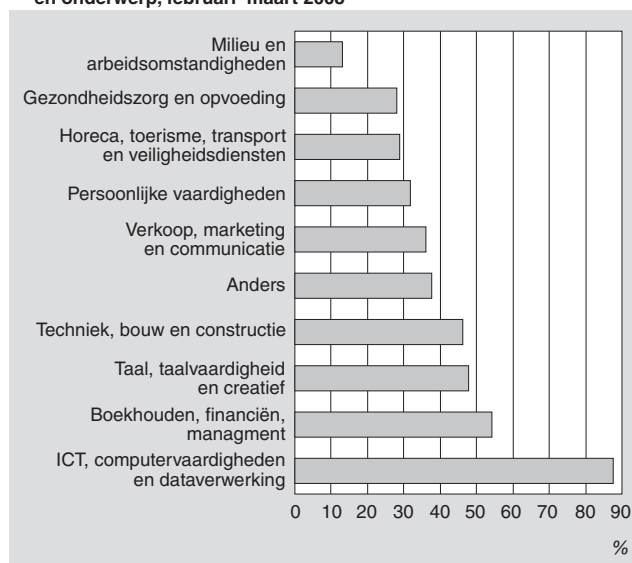
2. Redenen voor het volgen van de cursus, februari–maart 2008

2.4 Gebruik van computer en internet bij de cursus

Het gebruik van de computer of het internet is goed ingeburgerd in de opzet van opleidingen en trainingen. Zo'n internetcursus is laagdrempeliger om te volgen dan een cursus die op een traditionele manier wordt aangeboden. De cursus kan op de eigen werkplek worden gevolgd en er hoeft niet meer te worden gereisd naar de cursuslocatie. Vier op de tien mensen volgden begin 2008 een cursus via computer en/of internet. Toch wordt het merendeel van de cursussen nog op de traditionele manier gevolgd, zonder gebruik van computer of internetfaciliteiten.

3. Cursusdeelname naar gebruik van computer en/of internet en onderwerp, februari–maart 2008

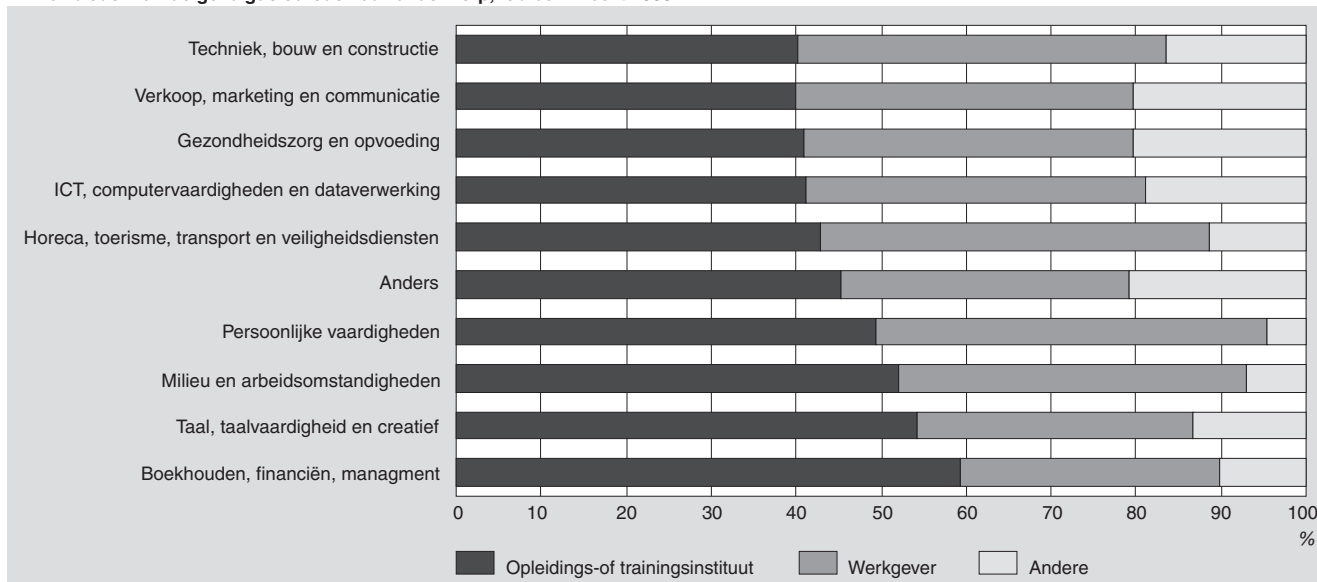
Het gebruik van computer en internet verschilt per onderwerp. Hoog is dit gebruik in cursussen op het gebied van ICT, computervaardigheden en dataverwerking (88 procent). Ook deelnemers aan cursussen op het gebied van boekhouden, financiën en management, en aan taal- of creatieve cursussen maken relatief vaak gebruik van computer en/of internet. Mensen die zich bijscholen op het gebied van milieu- en arbeidsomstandigheden maken het minst gebruik van computer en/of internet: slechts 13 procent.

2.5 Aanbieder cursus

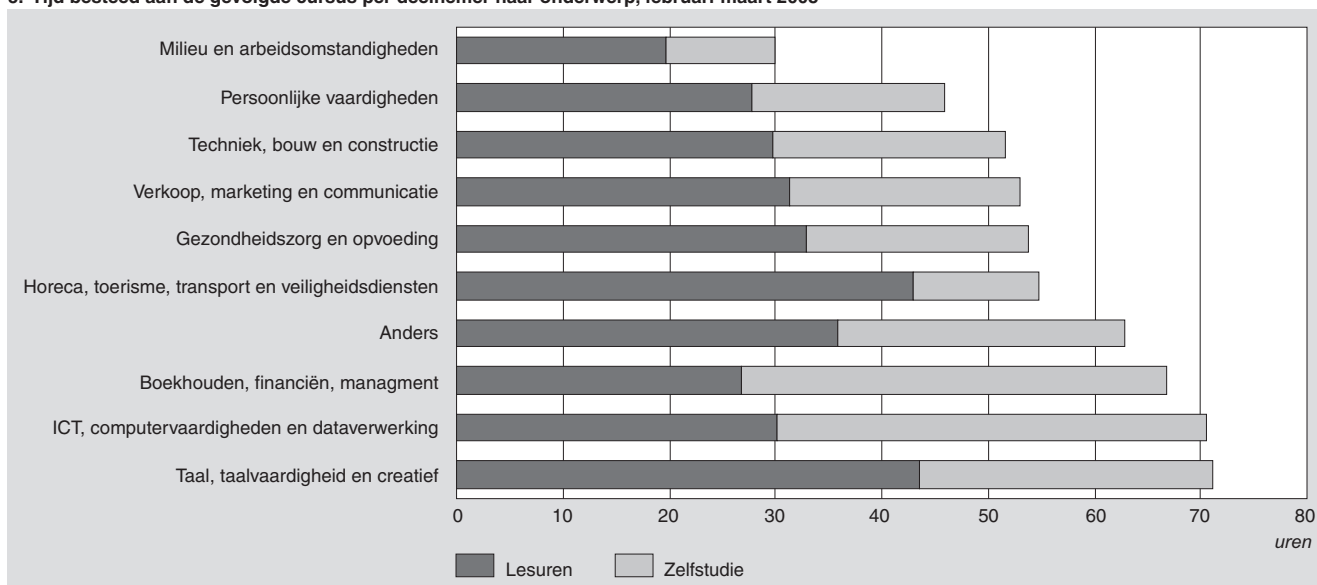
De meeste cursusdeelnemers volgen een cursus aangeboden door een opleidings- en trainingsinstituut, zoals een universiteit of een trainingsbureau, of door de werkgever zelf.

Andere cursusaanbieders, zoals vakbonden, non-profitorganisaties of individuele personen, worden minder vaak ingeschakeld. Het gebeurt nog het vaakst voor cursussen in de gezondheidszorg en opvoeding, en verkoop, marketing en communicatie. Bij de andere typen cursussen is dat aandeel kleiner. Voor persoonlijke vaardigheden ligt dat percentage slechts op 6 procent. Gaan we ervan uit dat de opleidings- en trainingsinstituten en andere aanbieders de

4. Aanbieder van de gevolgte cursus naar onderwerp, februari-maart 2008

5. Tijd besteed aan de gevolgte cursus per deelnemer naar onderwerp, februari-maart 2008

'externe' cursussen geven en de werkgevers de 'interne', dan is de conclusie dat de meeste cursisten een externe cursus hebben gevolgd.

2.6 Tijdsbesteding en kosten cursus

De studiebelasting is het hoogst voor taal- en creatieve cursussen. Cursisten besteden daar gemiddeld de meeste uren aan. Daarna volgen de cursussen ICT, computervaardigheden en dataverwerking en boekhouden, financiën en management. Opvallend is dat de meeste personen deelnemen aan cursussen op het gebied van persoonlijke vaardigheden, waar de gemiddelde studiebelasting het laagst is. Aan cursussen op het gebied van milieu en arbeidsomstandigheden zijn de minste uren gepend. In cursussen boekhouden, financiën en management en ICT-cursussen wordt meer tijd besteed aan zelfstudie dan aan contacturen²⁾.

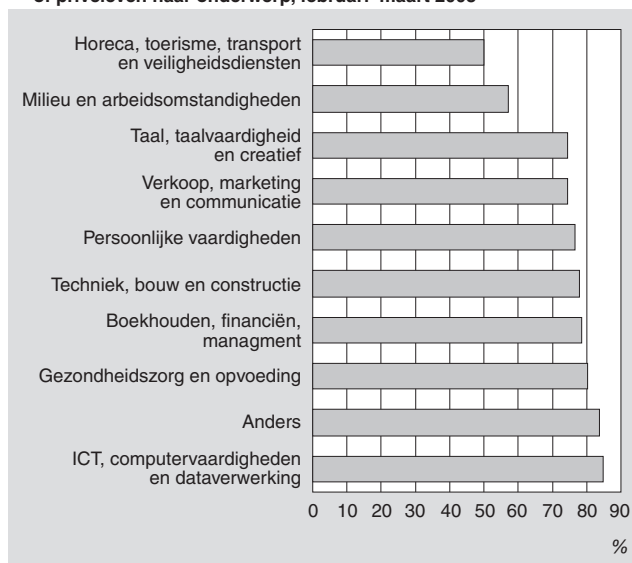
De werkgever betaalt de kosten van het overgrote deel (86 procent) van de werkgerelateerde cursussen. Het resterende deel van de cursussen betalen de werknemers zelf, of zij delen de kosten met de werkgever. Uit onderzoek van Bekker e.a. (2008) blijkt ook dat de werkgever het vaakst voor de scholing betaalt. Cursuskosten bestaan uit inschrijf-, les- en examenkosten, en kosten voor studiemateriaal. Het totale bedrag dat werknemers aan werkgerelateerde cursussen hebben uitgegeven, is bijna 199 miljoen euro.

2.7 Bruikbaarheid cursus

Bijna vier op de vijf cursusdeelnemers geven aan heel veel of relatief veel van de verworven kennis en vaardigheden te (gaan) gebruiken in hun huidige werk of dagelijkse leven. Deelnemers aan ICT-cursussen en cursussen in de gezondheidszorg- of opvoeding zijn het meest positief over het gebruik van de nieuwe kennis en vaardigheden, deel-

nemers aan cursussen rondom milieu of arbeidsomstandigheden, en horeca-, toerisme-, transport-, en veiligheids-cursussen zijn het minst positief.

6. Bruikbaarheid van de gevolgde cursus voor het huidige werk of privéleven naar onderwerp, februari–maart 2008

2.8 Houding ten aanzien van het volgen van de cursus

In paragraaf 2.3 is al beschreven dat deelnemers verschillende redenen kunnen hebben om een cursus te volgen. De een hoopt met de cursus het werk beter te kunnen doen, of een eigen bedrijf te starten, voor de ander ligt de reden buiten het werk, zoals het doen van een cursus sociale vaardigheden om andere mensen te ontmoeten. Een aantal doet mee omdat dat van hun werkgever moet, of om een certificaat te halen. Redenen kunnen dus meer of minder actief getint zijn. Actief betekent in dit geval dat de reden gericht is op het verbeteren van de werksituatie of op professionele ontwikkeling.

Het meest actief zijn cursisten op het gebied van ICT, computervaardigheden en dataverwerking. Bijna de helft van de cursisten op het gebied van milieu- en arbeidsomstandigheden is minder actief en doet mee, omdat de cursus verplicht is of om een certificaat te behalen. Het aandeel 'neutrale' cursisten, dat zich bijschoolt om redenen die buiten het werk liggen of dat een combinatie noemt van 'passieve' en 'actieve' redenen, is voor alle typen cursus relatief klein.

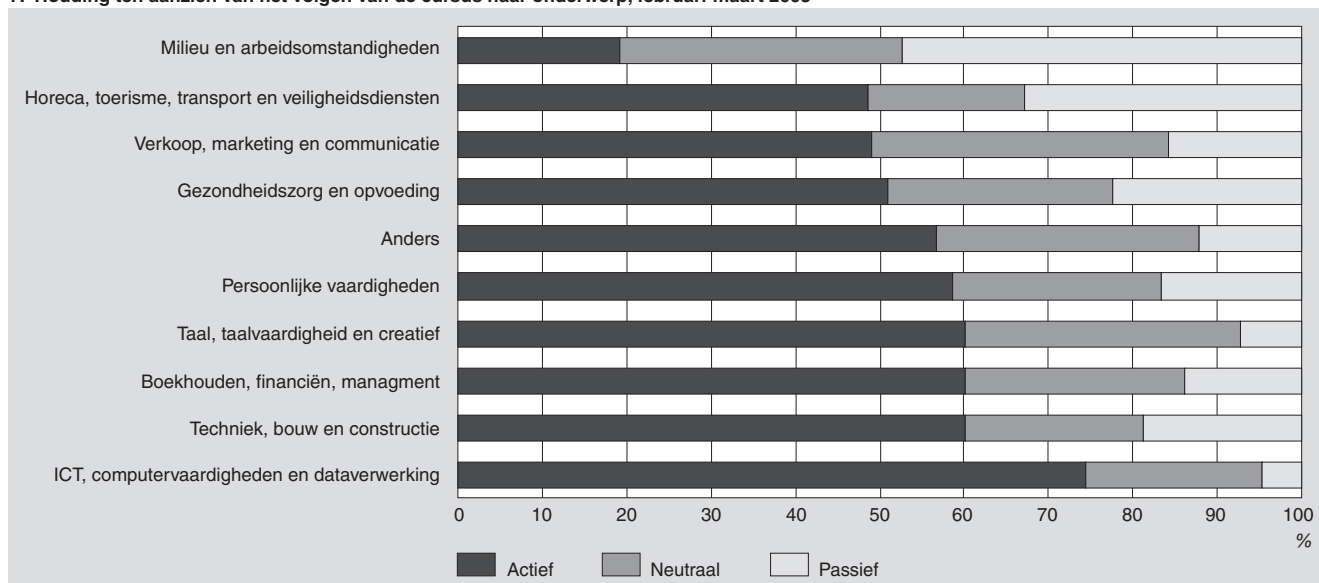
3. Kenmerken cursusdeelname naar achtergrondkenmerken

3.1 Cursusdeelname naar achtergrondkenmerken

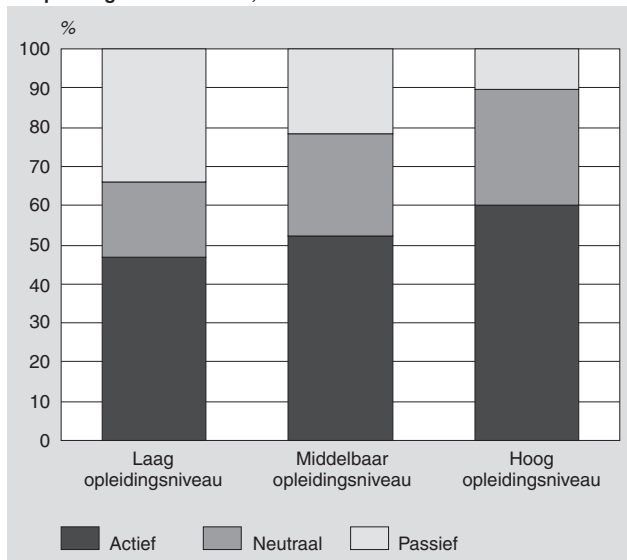
Met behulp van logistische regressie is getoetst welke achtergrondkenmerken (persoonskenmerken, baan- of bedrijfskenmerken) samenhangen met het al dan niet deelnemen aan een werkgerelateerde cursus. De getoetste kenmerken zijn leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, arbeidsrelatie, aanstellingsomvang, aantal dienstjaren, bedrijfsgrootte en bedrijfstak.

Deelname aan werkgerelateerde cursussen neemt af met de leeftijd, en is groter voor mensen met een vast dienstverband, die voltijd werken, en voor grote bedrijven werken (100 of meer werknemers). Echter, deze patronen blijken vooral samen te hangen met het opleidingsniveau van de cursusdeelnemers. Uit de analyse komt naar voren dat opleidingsniveau het sterkst samenhangt met deelname aan een korte, werkgerelateerde cursus. Vervolgens zijn arbeidsduur, bedrijfstak (sommige categorieën) en bedrijfsgrootte (grootte vanaf 100 werknemers) verklarend. Er zijn geen aanwijzingen dat leeftijd, geslacht, arbeidsrelatie en dienstjaren een significante bijdrage leveren aan de deelname aan een werkgerelateerde, korte cursus.

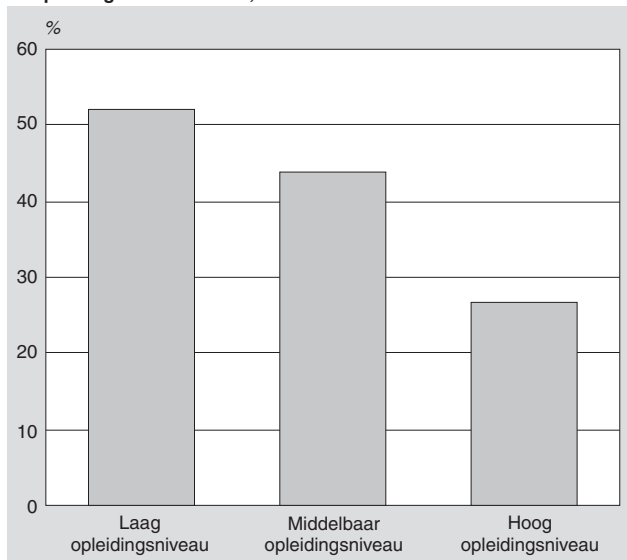
7. Houding ten aanzien van het volgen van de cursus naar onderwerp, februari–maart 2008

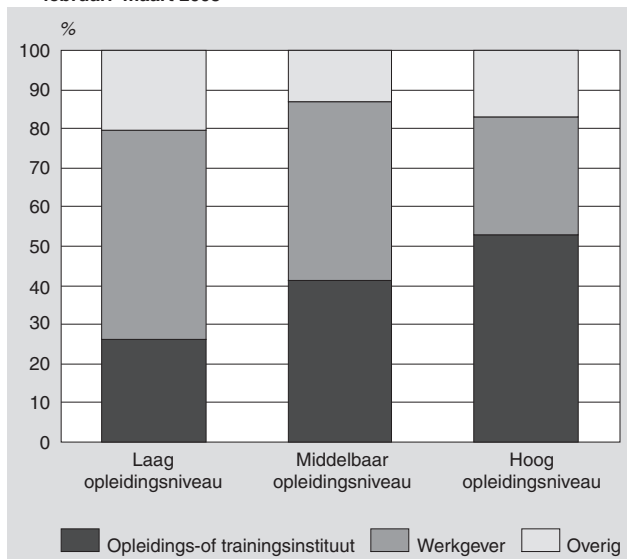
8. Houding ten aanzien van het volgen van de cursus naar opleidingsniveau cursist, februari-maart 2008

9. Het leiden van de cursus tot een wettelijk erkend diploma naar opleidingsniveau cursist, februari-maart 2008

10. Aanbieder van de gevolgde cursus naar opleidingsniveau cursist, februari-maart 2008

3.2 Kenmerken cursusdeelname en opleidingsniveau van de cursist

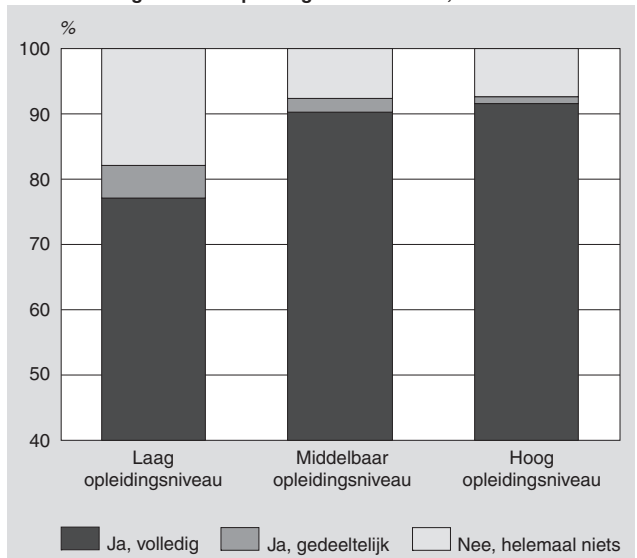
Hoogopgeleide cursisten noemen relatief vaker redenen waaruit een pro-actieve houding blijkt. Zestig procent volgt de cursus om het werk beter te kunnen doen of om meer kans te hebben op het vinden of veranderen van een baan. Voor laagopgeleide cursisten is dit 47 procent. Zij noemen weer veel vaker passieve redenen, zoals het verplichtende karakter van de cursus of een focus op het behalen van een certificaat. Het lijkt erop dat relatief veel laagopgeleiden door hun werkgever verplicht worden aan de cursus deel te nemen. Tweemaal zoveel laagopgeleiden dan hoogopgeleiden volgen een cursus die een wettelijk erkend diploma oplevert. Voor hoogopgeleiden lijkt de noodzaak van een extra certificaat naast hun toch al hogere opleiding minder aanwezig.

Van de hoogopgeleiden volgt ruim de helft een cursus die aangeboden wordt door een officieel opleidings- of trainingsinstituut, van de laagopgeleiden een kwart. Van de laagopgeleiden volgt meer dan de helft, van de hoogopgeleiden bijna een derde een cursus die wordt aangeboden door de werkgever.

Driekwart van de laagopgeleide cursusdeelnemers krijgt het inschrijf-, les- en examengeld vergoed. Zij moeten de cursus vaker geheel of gedeeltelijk zelf betalen dan de middelbaar- en hoogopgeleiden. Bijna een op de vijf laagopgeleide cursusdeelnemers krijgt geen enkele vergoeding van de werkgever. Van de hoogopgeleiden krijgt 92 procent de cursuskosten vergoed.

Bij vergoeding van het studiemateriaal is er eenzelfde patroon: hoogopgeleide deelnemers krijgen vaker een vergoeding (90 procent) dan laagopgeleide (79 procent).

11. Ondersteuning cursusdeelname (inschrijf-, les- en examengeld) door werkgever naar opleidingsniveau cursist, februari-maart 2008

Technische toelichting

Het onderzoek naar leren door volwassenen

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van de gegevens van een *pilot*onderzoek voor de Adult Education Survey (AES).

De AES is een onderzoek naar leeractiviteiten van volwassenen dat in de toekomst eens per vijf jaar op basis van een Europese verordening in alle lidstaten van de Europese Unie zal worden uitgevoerd. De AES bevat onder meer gedetailleerde informatie over deelname van volwassenen aan (een breed scala van) opleidingen. In het voorjaar van 2008 is door het CBS een AES *pilot*studie verricht waarbij informatie is verzameld over de cursusdeelname in de voorgaande twaalf maanden.

Het AES onderzoek is gekoppeld aan de Enquête Beroepsbevolking (EBB), waarin al informatie verzameld wordt over onderwijsdeelname. De EBB is een steekproefonderzoek dat maandelijks wordt gehouden onder personen van 15 jaar of ouder in Nederland, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen. Hiervoor wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking. De in dit artikel gepresenteerde cijfers hebben betrekking op personen die op het moment van de enquête behoren tot de werkzame beroepsbevolking van 25 tot 65 jaar.

Voor de AES werd gebruik gemaakt van de huishoudenssteekproef van de EBB. Uit elk huishouden in de EBB-steekproef is één persoon van 25 tot 65 jaar geworven voor een schriftelijke AES-vragenlijst in de maanden februari–maart 2008. De steekproef bestond uit bijna 4,7 duizend personen. Voor dit artikel zijn alleen gegevens gepresenteerd over werkgerelateerde cursussen met een duur van minder dan zes maanden. Vanwege de koppeling van het AES-databestand aan het EBB-bestand is het mogelijk om kenmerken van cursusdeelname uit de AES (doelvariabelen) af te zetten tegen achtergrondvariabelen uit de EBB.

Korte cursus

Met het begrip cursus worden niet alleen geplande periodes van training of instructie bedoeld, waarmee kennis of vaardigheden aan een groep worden overgedragen. Er kan ook sprake zijn van schriftelijke opleidingen, privélessen, workshops of seminars. Voor de cursussen geldt wel dat ze minder dan een half jaar duren. In dit artikel wordt alleen ingegaan op werkgerelateerde cursussen.

Houding ten aanzien van het volgen van een cursus

De variabele die een beeld geeft van de houding die iemand heeft ten aanzien van het volgen van een cursus is als volgt samengesteld. Respondenten konden in de vragenlijst een keus maken uit een aantal redenen om aan een cursus deel te nemen. Meerdere redenen aankruisen was toegestaan.

Er zijn drie groepen redenen onderscheiden:

- 1) pro-actieve. Dit zijn redenen die verband houden met werk en professionele ontwikkeling. Hieronder vielen de volgende redenen: 'Om mijn werk beter te doen en/of carrièrevooruitzichten te verbeteren', 'Om de kans op baanverlies te minimaliseren', 'Om de kans op het vinden (of veranderen) van een baan/beroep te verhogen', 'Om mijn eigen bedrijf op te starten';

- 2) neutrale. Dit zijn redenen die niet-werkgerelateerd zijn of niet gespecificeerde redenen. Hieronder vallen: 'Om kennis en/of vaardigheden te verwerven die nuttig is/zijn in mijn dagelijks leven', 'Om mijn kennis en/of vaardigheden te verruimen over een onderwerp dat mij interesseert', 'Om nieuwe mensen te ontmoeten/voor mijn plezier' en 'Andere redenen';
- 3) passieve. Deze categorie bevat de volgende redenen: 'Ik was verplicht om deel te nemen' en 'Om een certificaat te behalen'. Per persoon is er een (gewogen) somscore van redenen berekend. Dit leverde de variabele 'Houding ten aanzien van cursusdeelname'.

Een positieve score (waarde groter dan nul) duidt op een meer pro-actieve houding tegenover cursusdeelname, gericht op optimaliseren van de beroepsloopbaan. Een score van nul duidt erop dat de respondent een neutrale houding heeft, dat wil zeggen dat die persoon alleen sociale redenen noemt, of een combinatie van (pro)actieve en passieve redenen. Een negatieve score betekent dat iemand overwegend passieve redenen genoemd heeft voor cursusdeelname. Mensen met een negatieve score op deze variabele lijken voornamelijk gemotiveerd of aangespoord door externe factoren.

Logistische regressie

De resultaten in paragraaf 3 zijn gebaseerd op een logistische regressieanalyse. Deze techniek is het meest geschikt om de relatie van een dichotome (ja/nee) doelvariabele zoals cursusdeelname met andere categorische kenmerken te analyseren. De doelvariabele en de achtergrondkenmerken zijn voor deze analyse gehercodeerd naar dichotome of categorische variabelen (bijvoorbeeld leeftijd in vier klassen). Als referentiecategorie van de achtergrondkenmerken is steeds de eerste categorie genomen (Tabel 1).

De odds ratio is een maatstaf voor de geschatte verhouding van het cursusdeelname-percentages in de betreffende categorie ten opzichte van de referentiecategorie, die standaard de waarde 1 heeft. Een waarde kleiner dan 1 wijst op een lager, een ratio groter dan 1 op een hoger cursusdeelnamepercentage dan de referentiecategorie.

Literatuur

- Borghans, L. (2006). *'Zonde van de tijd': Leren in Nederland vanuit een economisch perspectief*. Oratie, Maastricht: Universiteit Maastricht.
- Europese Commissie (2000). *Een Memorandum over Levenslang Leren*. Lissabon: Europese Commissie.
- Hartgers, M. (2008) Meer dan een miljoen mensen in niet-bekostigd onderwijs. *CBS-Webmagazine*, 9 juni.
- Herpen, M. van (2006). *Deelname aan postinitieel onderwijs, 1995-2005*. *Sociaal-economische trends*, 4/2006, 38-45.
- Bekker, S., Kerkhofs, M., Román, A., Schippers, J., Voogd-Hamelink, M. de, & Wilthagen, T. (2008). *Trendrap-*

port Aanbod van arbeid 2007. Tilburg: Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek (OSA).

ling gebaseerd is op eerder lopend CBS-onderzoek, zal deze voor het toekomstig verplichte onderzoek naar leren door volwassenen worden herzien.

²⁾ Omdat van de cursusdeelnemers die meer dan één cursus gevolgd hebben alleen de cursus waaraan de meeste uren zijn gepend, is meegenomen, komt het aantal berekende besteedde uren per cursus per cursist hier hoger uit dan wanneer alle gevolgde cursussen in het onderzoek zouden zijn betrokken. Voor de verhouding maakt het weinig uit.

Noten in de tekst

¹⁾ Dat de categorie 'anders' hier zo groot is heeft waarschijnlijk te maken met de indeling in onderwerpen die voor dit pilotonderzoek gehanteerd is. Hoewel deze inde-

Tabel 1
Deelname aan korte arbeidsgerelateerde cursussen¹⁾ en achtergrondkenmerken, werkzame beroepsbevolking, personen van 25 tot 65 jaar, februari-maart 2008

	Werkzame beroepsbevolking	Cursusdeelnemers		Relatie tussen cursusdeelnemers en achtergrondkenmerken, odds ratio's	
		odds	95%-interval	odds	95%-interval
	x 1 000		%		
Totaal	6 591	2 364	35,9		
<i>Geslacht</i>					
Man (ref.)	3 848	1 417	36,8	1,00	
Vrouw	2 743	947	34,5	0,82	[0,64–1,05]
<i>Leeftijd</i>					
25–34 jaar (ref.)	1 788	747	41,8	1,00	
35–44 jaar	2 119	740	34,9	0,85	[0,65–1,11]
45–54 jaar	1 809	612	33,8	0,77	[0,57–1,02]
55–64 jaar	875	266	30,4	0,63	[0,45–0,88]
<i>Opleidingsniveau</i>					
Laag opleidingsniveau (ref.)	1 259	201	16,0	1,00	
Middelbaar opleidingsniveau	2 885	918	31,8	2,61	[1,90–3,58]
Hoog opleidingsniveau	2 409	1 239	51,4	3,99	[2,88–5,53]
Onbekend	38	6	16,4		
<i>Arbeidsrelatie</i>					
Vaste arbeidsrelatie (ref.)	5 315	2 008	37,8	1,00	
Flexibele arbeidsrelatie	387	83	21,5	0,54	[0,32–0,90]
Zelfstandigen	889	273	30,7	0,96	[0,59–1,55]
<i>Wekelijkse arbeidsduur</i>					
12–19 uur (ref.)	617	135	21,9	1,00	
20–28 uur	1 109	342	30,8	1,23	[0,82–1,85]
29–32 uur	822	334	40,7	1,74	[1,14–2,66]
35 uur en meer (voltijd)	4 043	1 553	38,4	1,80	[1,20–2,72]
<i>Dienstjaren</i>					
Tot 2 jaar (ref.)	159	580	36,5	1,00	
2 tot 5 jaar	983	399	40,6	1,10	[0,79–1,52]
5 tot 10 jaar	1 646	557	33,8	0,82	[0,61–1,09]
Meer dan 10 jaar	2 338	829	35,4	1,03	[0,77–1,36]
<i>Bedrijfsklasse</i>					
Industrie, delfstoffenwinning en energie (ref.)	954	275	28,9	1,00	
Bouwnijverheid	477	108	22,7	0,90	[0,55–1,47]
Handel en Horeca	874	199	22,7	1,27	[0,86–1,88]
Vervoer en communicatie	409	97	23,7	1,20	[0,74–1,95]
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 071	475	44,3	1,86	[1,32–2,62]
Openbaar bestuur	575	315	54,8	2,60	[1,78–3,81]
Onderwijs	458	236	51,4	2,14	[1,42–3,23]
Gezondheids- en welzijnszorg	1 134	467	41,2	2,13	[1,49–3,04]
Landbouw en overige	371	109	29,4	1,36	[0,83–2,22]
Onbekend	267	83	31,1		
<i>Grootteklasse bedrijf</i>					
1 tot 10 werknemers (ref.)	1 116	312	28,0	1,00	
10 tot 100 werknemers	1 181	335	28,3	1,07	[0,69–1,71]
100 of meer werknemers	4 198	1 689	40,2	1,47	[0,97–2,32]
Onbekend	96	28	28,8		

¹⁾ Gevraagd is naar cursussen die gevolgd zijn in de voorgaande twaalf maanden. Wanneer een deelnemer meer dan een cursus heeft gevolgd, is uitgegaan van de cursus die de meeste uren telde.